

AB Ülkelerinde Küreselleşmenin İşsizlik Üzerine Etkileri: Mekansal Panel Veri Analizi

Effects of Globalization on Unemployment in European Union Countries: Spatial Panel Data Analysis

Deniz ERER¹
Elif ERER²

ÖZET

Bu çalışmada, 2000-2012 dönemi için AB'ye üye olan ülkelerde küreselleşmenin işsizlik üzerindeki etkisi Ricardocu görüş çerçevesinde araştırılmıştır. Küreselleşme dışı açıklık oranı ile temsil edilmiştir. Aynı zamanda ülkeler arasındaki mekânsal bağımlılık da analize dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Ricardocu görüşü desteklemektedir. Diğer bir ifadeyle, AB'ye üye ülkeler için dış ticaretin işsizlik oranını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ricardo karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, işsizlik, mekânsal panel veri analizi

ABSTRACT

In this study, for the period 2000-2012 in EU member countries, the impact of globalization on unemployment has been investigated in the framework of the Ricardian view. Globalization is represented by trade openness rate. The spatial dependence between countries also were included in the analysis. The obtained results are supported by Ricardian view. In other words, for EU member states to reduce the unemployment rate of foreign trade has been concluded.

Keywords: Ricardo theory of comparative advantage, unemployment rate, spatial panel data analysis.

¹ Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, denizerer@hotmail.com

² Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

1. GİRİŞ

Altvater ve Mahnlopf'e göre küreselleşme ekonomik ve finansal sınırların ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Küreselleşme süreci bölgelerin ve ulusların dünya piyasalarına entegrasyonundaki artış olarak ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde, küreselleşmeyi dünya insanların ve ülkelerin entegrasyonu olarak tanımlayan Stiglitz'e göre küreselleşme IMF, Dünya Bankası ve WTO gibi ekonomik ve finansal dünya kuruluşları tarafından yönetilmektedir (Wilpert, 2009, s.727).

Küreselleşme, kapitalizmin dünya genelinde yayılmasıdır. Rodrik'e göre, "Küreselleşmeyi tek bir kurumlar dizisi veya tek bir ekonomik süper güç isteyen bir sistem olarak görmek yerine, birbirleriyle etkileşimi basit, şeffaf ve sağduyulu trafik kurallarının ince bir tabakasıyla yönetilen çeşitli ulusların bir araya gelmesi olarak kabul etmeliyiz." Küresel bir ekonomi ve serbest ticaret her zaman avantajlı olmayabilir (Rodrik, 2011, s.245).

Küreselleşme bir anlamda maddi ve manevi değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmasıdır. Bu değerler iktisadi nitelikli olabildiği gibi siyasi, sosyal, kültürel özellikte de olabilir (DPT, 1995, s.1).

Küreselleşmenin birkaç farklı unsuru vardır: Dış ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar, kısa dönem sermaye hareketleri, bilgi ve işgücü hareketleri. Küreselleşme olgusu sermayenin serbest dolaşımı üzerine odaklanmıştır ve esas itibarıyla emek hareketini göz ardı etmektedir (Stiglitz, 2004, s.470-471).

Küreselleşme uzun bir tarihsel gelişime sahip olmasına rağmen, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren sıklıkla gündeme gelmeye başlayan bir kavramdır. Küreselleşmenin demokratikleşme ve daha fazla refah sağladığı görüşünün yanı sıra, buna karşıt olarak artan oranda eşitsizlik, yoksulluk, çevre kirliliği gibi sorunlara neden olduğu ve böylece dünyayı gün geçtikçe geri dönülmesi zor bir duruma soktuğu görüşü de yaygındır (Çımrın, 2009, s.195).

İşsizlik, günümüzde bütün ülkeler için önemli ekonomik ve toplumsal sorunlardan biridir. İşsizlik, bir ülkede sadece üretim ve ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilememekte, aynı zamanda sosyal problemler, sosyal dışlanma ve yoksulluğu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle istihdam, sadece üretim ve gelir yaratan bir olgu değil, aynı zamanda sosyal bütünleşmenin ve sosyal barışı tesis etmenin de en önemli aracıdır (İŞKUR 2013-2017 Stratejik Planı, 2012, s.25). Küreselleşmenin işsizlik üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların bir kısmı küreselleşmenin yurtiçindeki üreticilerin rekabet gücünü zayıflatarak işsizliğin artmasına neden olduğunu savunurken, diğerleri ise yurtiçi firmaların ihracatını arttırarak yeni iş olanakları yaratacaklarını, dolayısıyla küreselleşmenin işsizliği azaltacağını savunmaktadır.

Bu kapsamda, bu çalışmada küreselleşme olgusunun işsizlik üzerindeki etkisi AB ülkeleri için incelenmektedir. Çalışmada ilk önce Dutt ve arkadaşlarının (2009) yapmış

oldukları çalışmadan yola çıkarak işsizlik ve küreselleşme arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmış ve Ricardocu görüş ile Hecksher-Ohlin Teoreminden bahsedilmiştir. Daha sonra bu ilişki, AB ülkeleri için 2000-2012 dönemine ait veriler kullanılarak mekânsal panel veri yöntemi ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışma, ülkeler arasındaki mekânsal bağımlılığı da dikkate alması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Küreselleşme ve dış ticaretin işsizlik üzerindeki etkileri uluslararası ticaretin hangi yönlerde gelişim gösterdiğine bağlıdır. Dış ticaret ve işsizlik arasındaki ilişkiyi açıklayan teori, Heckscher-Ohlin-Samuelson modelidir (Saatçioğlu, Gövdere, 2001, s.44). Heckscher-Ohlin Teoremi'ne göre, bir ülke hangi üretim faktörüne zengin olarak sahipse, üretimi o faktörü yoğun biçimde gerektiren mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacaktır. Diğer bir ifadeyle, bu malları daha ucuza üretecek ve o alanda uzmanlaşacaktır (Seyidoğlu, 1999, s.64). İşgücü piyasası anlaşmazlıklarına ve işsizliğe sahip bir dünyada, bir ülke yoğun şekilde bol faktör kullandığı malı ihraç edecektir (Sheng, Xu, 2010, s.25).

Modelde işsizlik, iş arama modeli ile açıklanmaktadır ve dış ticaret, nispi faktör donanımlarındaki uluslararası farklılıklara bağlı olan Hecksher-Ohlin (H-O) karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ve/veya nispi teknolojik farklılıklara dayanan Ricardo karşılaştırmalı üstünlükler teorisinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Dutt, 2009, s.32).

Dış ticaret, işsizliği karşılaştırmalı üstünlüklere göre farklı yollardan etkilemektedir. Eğer ticaret sadece Ricardo karşılaştırmalı üstünlük teorisi ile yapılıyorsa, ticari serbestleşme işsizliği azaltacaktır. Bununla birlikte, Hecksher-Ohlin (H-O) karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre yapılan dış ticaret sadece söz konusu ülke emek yoğun bir yapıya sahipse işsizliği azaltacaktır. Dolayısıyla, ticari serbestleşme emeğin kıt olduğu ekonomide işsizliği artırabilir (Dutt, 2009, s.33).

İki sektörün, tek üretim faktörünün (emek) olduğu küçük bir ülke için Ricardo modelini ele alalım. Burada dış ticaret, ihracat yapan sektörde üretilen malın yurtiçi nispi fiyatındaki artışa bağlı olarak, emeğin marjinal ürün değerinde artışa yol açmaktadır. Dış ticaret tam uzmanlaşmaya neden olduğundan ve diğer sektörde (ithalat-rekabetçi sektör) emeğin marjinal ürün değeri düştüğünden, emeğin marjinal ürün değeri ekonomi genelinde artar (Dutt, 2009, s.33).

H-O modelinin geçerli olduğu ülkede ise dış ticarete konu olan iki mal farklı faktör yoğunluklarında emek ve sermaye kullanılarak üretilmektedir. Dış ticaretten önce sermaye yoğun malın nispi fiyatı sermaye yoğun ülkede düşük olacaktır. Dış ticarete açılma bu ülkede sermaye yoğun malın nispi fiyatının artmasına neden olacaktır. Bu

durumda emeğe ilişkin sermaye talebi artar, ücretler düşer ve işsizlik oranı artar. Bu modeldeki sonuçlar emek yoğun bir ülkede tersine dönmektedir (Dutt, 2009, s.33).

Ticari serbestleşmenin kısa dönem etkisini belirlemek amacıyla iş yaratma oranının iş sonlandırma oranına eşit olduğu durağan denge (steady-state) durumundan başlanıldığı ve sektörler arası emek hareketliliğine izin verilmediği varsayalım. Fiyat artışı gerçekleşen sektörde (ihracat sektörü) net iş yaratma ve fiyat düşüşünün gerçekleştiği sektörde (ithalat-rekabetçi sektör) net iş sonlandırma alınsın. Böylelikle, bu çarpan etkisi fiyat düşüşü olan sektörde işsizliği arttıracak ve fiyat artışı olan sektördeki etkisi üzerinde bir değişiklik olmayacaktır. Bu nedenle, bir bütün olarak ekonomi için, durağan denge (steady-state) durumundan başlayarak, etki noktasında işsizlik artacaktır.

Genel düşünceyi kaybetmeden, ülkenin X malında mukayeseli üstünlüğe sahip olduğunu varsayalım. Bu durumda dış ticaret, X malının nispi fiyatını arttıracaktır. Modelin Ricardocu doğasından dolayı, tüm işgücü X sektörüne hareket edecektir. X sektöründeki post ticaret işsizliği öncekinden daha düşük olacaktır. Ekonomi yönlü işsizlik üzerindeki etki X sektörünün başlangıçtan daha düşük veya daha büyük olup olmadığına bağlıdır. Eğer Y sektörü başlangıçtan daha düşük işsizliğe sahipse, ticaretin ekonomi yönlü işsizlik üzerindeki etkisi belirsiz olacaktır. Aksi takdirde, ticaret işsizliği azaltır.

Maliyetli işgücü hareketliliğinin daha olası olduğu durumda (bu, bir sektörden diğer sektöre hareket edildiğinde ortaya çıkan yetenek kaybına veya tercihlerin heterojenliğine bağlı olan diğer kendine has maliyetlere bağlı olabilir), ülke eksik olarak uzmanlaşmış kalabilir. Bu durumda, X sektöründe işsizlik oranı düşerken, Y sektöründe yükselir. Ekonomi yönlü işsizlik üzerindeki net etki belirsiz olacaktır (Hasan ve diğerleri, 2012, s.271).

Özetlemek gerekirse, iki sektörlü Ricardocu karşılaştırmalı üstünlükler modelinde ticaretin dışa açılması veya ithalat tarifelerinin azalması işsizliği azaltır ve reel ücretleri artırır. Heckscher-Ohlin teoremine göre ise uluslar arası ticaretin sermaye yoğun bir ülke üzerindeki etkisi (sektörler arasında arama parametreleri aynı, fakat faktör yoğunluk parametreleri farklı olduğunda) ücret oranını azaltır ve işsizlik oranını artırır. Emek yoğun bir ülke durumunda ise ticari serbestleşmenin sonucu olarak ücretler artar ve işsizlik azalır.

Niçin Ricardo ve Heckscher-Ohlin durumlarında farklı sonuçlar alınmaktadır? İlk olarak Ricardo durumunu (burada her iki sektör aynı faktör yoğunluğuna sahiptir veya sadece tek bir faktör vardır) ele alalım. Ticaretin açılması karşılaştırmalı dezavantaja sahip ülkedeki sektörün yaşayabilmesini yok etmektedir. Ayrıca, diğer malın fiyatı (karşılaştırmalı üstünlüğe sahip sektörde üretilen) yükselecektir. Bundan dolayı iş değerinde bir artış vardır ve sonuç olarak durağan denge durumundaki işsizlik azalır. Bununla birlikte, iki faktörlü Heckscher-Ohlin teoreminde (burada iki sektör farklı faktör yoğunluklarına sahiptir) ticaretin açılmasına verilen tepki daha karmaşıktır. Sermaye yoğun bir ülkede, karşılaştırmalı avantaja sahip olunan sermaye yoğun ihracat sektörü genişlerken, karşılaştırmalı dezavantaja sahip emek yoğun ithalat-rekabetçi

sektörde daralma olacaktır. Bu ise ekonomi genelinde emeğe göre sermaye talebini arttırır. Sermayenin kiralama fiyatındaki artış her iki sektördeki iş değeri üzerinde negatif bir etkiye sahip olacaktır. Net etki sermaye yoğun ülkede işsizliği arttırır ve ücretleri düşürür. Emek yoğun ülkede bu durum tam tersidir (Dutt, 2009, s.36).

3. LİTERATÜR

Küreselleşmenin işsizlik üzerindeki etkileri ile ilgili temel makale Carl Davidson ve Steven Matusz(2004) tarafından yapılmıştır. Bu makalede, yazarlar işçi-firma eşleşirmesi ve verimlilik düzeyleri açısından işçi heterojenliği üzerine çalışmışlardır. Her dönemde eşleşme rassal olduğunda, firma eğer optimal değilse eşleşmeyi reddetme seçeneğine sahip olacaktır. Bununla birlikte, arama anlaşmazlığı durumunda, firma daha yüksek ücret isteyen yüksek yetenekli işçiyi istihdam edebilmesine rağmen eşleşmeyi kabul etmeyi tercih edebilecektir. Bunun nedeni mevcut üretimden vazgeçilmesi ve iş aramayla ilgili bir maliyetin olmasıdır. Bu nedenle, dengede uyumsuzluklar vardır. Davidson ve Matusz böyle bir çerçevede küreselleşmenin firmalar ve işçilerin uyumsuzluk eğilimlerini nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Optimal eşleşmeleri reddetmeye yönelik teşvikler, her dönemde karların işçi yeteneklerine ne kadar duyarlı olduğuna bağlıdır. Küreselleşme, rekabet ve firmaların karşılaştığı pazar büyüklüğünü etkileyerek, bu teşvikleri etkilemektedir.

Bu konuyla ilgili ikinci çalışma Priya Ranjan'a aittir. Dış ticaret ve işsizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen literatürde iş yıkım oranları dışsal olarak alınırken, iş yaratma oranı içsel olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, durağan denge (steady state) durumunda işsizlik oranı sabittir. Diğer bir ifadeyle, işsizlikte meydana gelen artışın boyutu istihdamda meydana gelen azalışın boyutuna eşit olmalıdır. Bu nedenle, durağan denge (steady state) durumunda iş yaratma oranı dışsal olarak verilen iş yıkım oranına eşittir. Bu, ticaret bağlamında standart modelin temel zayıflığıdır, çünkü ticaretin iş yaratma ve iş yıkım üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik herhangi bir olanak sağlamaz. Ranjan, modelini, iki sektörlü bir model ile genişletilmiş Pissarides (2000) içsel iş yıkım modeli üzerine kurmuştur. Emeğin sektörler arasında mobil olmadığı varsayılmaktadır. Bu modelde, yeni firmalar maksimum verimlilik ile gelmektedir. Bununla birlikte, zaman içinde ardışık her bir noktada firmalar belirli bir olasılıkla verimlilik şoku ile karşılaşır. Eğer firmalar böyle bir şokla karşılaşmazlarsa, mevcut verimliliklerini sürdürmeye devam ederler. Ancak bu şokla karşılaştığında bir firma verilen bir dağılımdan yeni bir verimlilik çizer. Eşik verimliliğin altında, firma mevcut durumu sona erdirir. Yıkım için eşik verimliliği, firmanın sattığı malın fiyatındaki azalmadır. Eşik verimliliğin azalması içsel iş yıkım oranının düşmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle, ticari serbestleşme durağan denge (steady state) durumunda ithalat-rekabetine dayalı sektörde (karşılaştırmalı dezavantaj) iş yıkımının artmasına neden olurken, ihracat sektöründe (karşılaştırmalı avantaj) iş yıkımını azaltır. Ticari serbestleşmenin ekonomi genelindeki durağan denge durumunda iş yıkım ile iş yaratma oranları ve genel durağan denge işsizlik oranı üzerindeki etkisi belirsizdir. Bununla birlikte, ticari serbestleşmenin toplam işsizlik oranı ve iş yıkımı üzerindeki şu andaki etkisi belirsiz değildir. Ekonomi genelinde ticari serbestleşmenin şu andaki etkisi iş

yıkımını ve işsizliği arttırmıştır. Daha sonra işsizlik zamanla azalacaktır. Bu sonuçlar Dutt, Mitra ve Ranjan (2009) 'ın çalışmalarında ve Hasan et al. (2012) çalışmasında elde edilen kanıtlar ile tutarlıdır.

Dutt ve arkadaşları (2009), ticaret politikalarının işsizlik üzerindeki etkilerini 2009 dönemine ait verileri kullanarak incelemişler ve Ricardo modeli için işsizlik ile ticari açıklık arasında oldukça güçlü ve dirençli negatif ilişki bulmuşlardır. Bu etki sermaye yoğun ülkeler için ticari açıklığın işsizlik üzerindeki pozitif H-O etkisini, sermaye yoğun ülkeler için ise negatif etkisini göstermektedir. Ayrıca, panel veri yöntemi kullanarak ticari serbestleşmenin kısa dönemde işsizliği arttırdığını, azalan işsizlik etkisinin ise yeni bir durağan dengeye yol açtığını sonucuna ulaşmışlardır. Hasan et al. (2012) Hindistan için eyalet ve endüstri düzeyindeki işsizlik ve ticari koruma verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında, ticari reformların işsizliği arttırdığına ilişkin herhangi bir kanıt bulamamışlardır. Eyalet düzeyindeki analizde ise, net ihracı endüstrilerde daha büyük istihdam payına ve esnek işgücü piyasalarına sahip eyaletlerde ticari serbestleşmenin kentsel işsizliği azalttığını göstermişlerdir.

Bu konuyla ilgili üçüncü makale Gabriel Felbermayr, Mario Larch ve Wolfgang Lechthaler tarafından yapılmıştır. Firma heterojenliğiyle Melitz (2003) hibrid ticaret modeli ve Pissarides (2000) denge işsizlik modeli çerçevesinde, yazarlar işsizlik sigortalarını içselleştirmişlerdir. Firmalar monopol güce sahip olduklarından dolayı, ilave bir işçinin işe alınması marjinal geliri azaltmaktadır. Sonuç olarak bir işçinin marjinal gelir ürünü düşer. Her bir firmanın monopson gücü varlığındaki çok taraflı pazarlıkta, anlaşmalı ücretler azalmaktadır. Bu nedenle, aşırı işe alıma bir teşvik vardır. İşsizliğin optimal düzeyden daha az olması işsizlik sigortalarının işsizlik oranını optimal düzeye arttırmak için kullanılabilir. Bununla birlikte, işsizliğin artması hem yurt içinde hem de yurt dışında ürün talebini azaltır. Yazarlar makalelerinde işsizlik ödeneğinin partner ülke üzerindeki etkisini birkaç kanala ayırmıştır. Burada net etki ülkenin ticari ortaklığı üzerinde negatif bir dışsallık meydana getirmektedir. Nispi olarak küçük bir ülkenin çok daha büyük bir ülke ile ticaret yapması durumunda, çıktı üzerinde işsizlik ödeneğinin negatif etkisinin büyük bir kısmı partner ülkeye yayılır. Bu durumda küçük ve açık bir ekonomiye sahip ülkede nispi olarak yüksek bir işsizlik ödeneği görülecektir. Bu makalenin sonuçları politika uygulamaları, özellikle ticari anlaşmalar ve iç politika koordinasyonu için önemlidir. Benzer şekilde, Felbermayr, G.ve diğerleri (2011), Melitz ticaret modelinde işsizliği araştırmışlar, ticari serbestleşmenin ortalama verimliliği geliştirdiği sürece işsizliği azalttığını ve reel ücretleri arttırdığını ifade etmişlerdir. Bu şartın, değişken ticaret maliyetlerindeki azalma veya yeni ticaret yapan ülkelerin girmesiyle mümkün olduğunu göstermişlerdir. Sonuç olarak, ticari açıklığın işsizlik oranı üzerindeki uzun dönem etkisinin negatif ve anlamlı olduğunu bulmuşlardır.

Mohamed ve Motinga(2002) standart ticaret teorisini kullanarak teorik ve ampirik olarak ticari liberalizasyonun Namibya'daki işgücü piyasası üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Küreselleşmenin işgücü piyasası üzerindeki etkisini, işgücü piyasasını emek yoğun ve sermaye yoğun sektörler ile ithalat rekabetine dayalı sektörler ve

İhracata yönelik sektörler olarak dörde ayırarak incelemişlerdir. İhracata yönelik ve ithalat rekabetine dayalı sektörler RCA(açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük katsayıları)'ya göre tanımlanmışlardır. RCA'yı hesaplamak amacıyla da net ihracat oranı kullanılmıştır. Sonuç olarak, Namibya ekonomisinin sermaye yoğun sektörlerde uzmanlaştığı ve sektör-ücret eşitsizliğinin arttığı bulunmuştur.

Hefeker, C. ve Harms, P. (2003) uluslararası portföy çeşitlendirmesinin işsizliği azaltmaya yardımcı olabileceğini göstermişlerdir. Eğer işçiler yurtiçi işgücü talep şokuyla negatif ilişkili olan sermaye geliri kazanırlarsa, monopol sendika tarafından belirlenen ücretin azalacağını ve bu nedenle beklenen istihdamın pozitif korelasyon durumundan daha yüksek olacağını belirtmişlerdir.

Eckel, C. (2003) küçük açık bir ekonomide uluslararası ticarete ve teknolojik sürece uyarlanmış işgücü piyasasındaki ücret katılıklarının rolünü analiz etmiştir. Neo-klasik ticaret modeline etkin ücretleri dahil etmiş ve nispi ücretlerdeki değişikliklerin ücret katılıklarından bağımsız olduğunu göstermiştir. Sermaye piyasası entegrasyonunun nispi ücretler ve işsizlik üzerindeki etkisini incelemiş ve sermaye ithal edildiğinde ücret eşitsizliğinin artacağını ve işsizliğin azalacağı sonucuna ulaşmıştır. Meidani, A. ve Zahibi, M. (2012), 1971-2006 dönemi için İran'da küreselleşmenin işsizlik oranı üzerindeki dinamik etkisini Johansen eş bütünleşme yaklaşımı kullanılarak analiz etmişlerdir. Küreselleşmenin ölçümü olarak ihracat ve ithalat toplamının GSYH'ye oranı olarak hesaplanan ticaret yoğunluğu endeksini kullanmışlardır. Modelde kullanılan diğer değişkenler ise GSYH, tüketici fiyat endeksi ve işsizlik oranını etkileyen diğer değişkenlerdir. Küreselleşmenin işsizlik oranı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. -0.46 olarak bulunan hata düzeltme katsayısı işsizlik oranı düzenlemelerin %95'inin 2 yıldan sonra meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gabriel, A. ve Adele, A.M. (2010), Nijerya'da küreselleşmenin işgücü üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Değişkenler arasındaki uzun dönem ilişki eş bütünleşme testi ile analiz edilmiştir. Aynı zamanda istihdam modelinde kısa dönem ve uzun dönem dinamik ilişkileri elde etmek amacıyla Hata Düzeltme Modeli kullanılmıştır. Sonuç olarak, küreselleşmenin kısa dönem ve uzun dönemde istihdam üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu, küreselleşmenin mevcut kamu işsizliğini daha da kötüleştirdiği bulunmuştur.

Soomro, R.H. ve diğerleri(2012), ekonomik küreselleşmenin ulusal ve küresel düzeyde işsizlik ve işgücüne katılım oranı üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Çalışmada 1971-2009 dönemi için Pakistan'da ekonomik küreselleşmenin işsizlik üzerinde anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuşlardır. Ayrıca Pakistan'da son 20 yılda işgücüne katılım oranının anlamlı artan bir trende sahip olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte, küresel düzeydeki sonuçlarda ekonomik küreselleşmenin dünyadaki işsizlik üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmadığı, benzer şekilde dünya işgücüne katılım oranını üzerinde de anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Potrafke, N. (2013) OECD ülkeleri panel ve kesit veri kullanarak küreselleşmenin işgücü piyasası düzenlemeleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Gwartney et al. tarafından oluşturulan işgücü piyasası kurumları göstergelerini ve KOF küreselleşme endeksini kullanmıştır. Potansiyel ters nedenselliğin üstesinden gelmek için, sistem GMM panel tahmin yöntemi uygulamış ve küreselleşmenin işgücü piyasasının serbestleşmesine neden olmadığı bulunmuştur.

4. METODOLOJİ

Coğrafya konusu ilk defa W. Tobler (1979) tarafından önerilmiştir. Tobler : “Her şey diğer her şeyle ilişkilidir, fakat yakın şeyler uzak şeylerden daha fazla ilişkilidir.” demiştir (Tobler, 1979, s.379). Bu noktada mekânsal veri analizi kavramı önem kazanmıştır.

Mekansal veri örnekleri evler, ülkeler, eyaletler gibi bölgelerle ilgili gözlemleri içermektedir. Mekansal veri analizi, mekânsal verilere dayalı olarak yapılan bir analizdir (Lesage and Pace, 2009, s.17).

Mekansal veri analizinde mekânsal etki olgusu ön plana çıkmaktadır. Mekansal etki, hem mekânsal heterojenliği hem de mekânsal bağımlılığı içermektedir (Florax, Vlist, 2003: 227). Çoğu bölgesel uygulamalarda, veriler bölgelere göre sıralanmaktadır. Böyle durumlarda, gözlemler lokasyonlar ile karakterize edilmektedir (Anselin, 1988, s.11).

Mekansal otokorelasyon veya mekânsal bağımlılık, mekânsal ekonometrinin temel konusunu oluşturmaktadır. Mekansal bağımlılık, uzayda herhangi bir noktada meydana gelen şey ile diğer bölgelerde meydana gelen şeyler arasındaki fonksiyonel ilişkinin varlığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, mekânsal lokasyondaki bir değişkenin aldığı değer sadece içsel şartlar tarafından değil, aynı zamanda aynı değişkenin diğer komşu lokasyonlarda aldığı değeri tarafından da açıklanmaktadır (Frexedas, 2005, s.154).

$P[x_i/x] = P[x_i/x_j]$ ‘dir. Yani, i bölgesinde x’in aldığı değer J komşu bölgelerinde x değişkeninin aldığı değerlerin hesaplanan şartlı olasılığının bir sonucudur. Bu düşünce kovaryans açısından $Cov(x_i, x_j) = E(x_i, x_j) - E(x_i)E(x_j) \neq 0 \forall i \neq j \in J$ şeklinde ifade edilebilir.

Mekansal etkileşimi modele dahil etmek için mekânsal ağırlık matrisi kullanılmaktadır. Mekansal ağırlık matrisi $n \times n$ boyutlu pozitif ve simetrik bir matristir ve W ile gösterilmektedir. Eğer i ve j bölgeleri komşu ise $w_{ij} = 1$ değerini, komşu değilse $w_{ij} = 0$ değerini almaktadır. W ağırlık matrisinin köşegen elemanları sıfırdır.

$$W = \begin{bmatrix} w_{11} & w_{12} & \dots & w_{1n} \\ w_{21} & w_{22} & \dots & w_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ w_{n1} & w_{n2} & \dots & w_{nn} \end{bmatrix}$$

Ağırlık matrisi genellikle satır toplamı bir olacak şekilde elemanları standartlaştırılmaktadır. Satır standartlaştırılmış matrisin elemanları $w_{ij}^s = w_{ij} / \sum_j w_{ij}$ eşittir. Bu tüm ağırlıkların 0 ve 1 arasında olmasını sağlar ve komşu bölgelerin ortalama değerini gösterir. (Ullah, Giles, 1998, s.258).

Gözlemler arasında mekânsal bağımlılık olduğunda, model hata terimde mekânsal otoregresif süreci veya mekânsal gecikmeli bağımlı değişkeni içerebilir. İlk model mekânsal hata modeli, ikinci model ise mekânsal gecikme modeli olarak adlandırılmaktadır (Elhorst, 2003, s.245).

Sabit etkili mekânsal hata modeli ve mekânsal gecikme modeli denklem 7 ve denklem 8'de gösterilmektedir:

$$Y_{it} = \alpha_i + X_{it}\beta + \phi_{it}, \phi_{it} = \delta W\phi_{it} + \varepsilon_{it}, E(\varepsilon_{it}) = 0, E(\varepsilon_{it}\varepsilon_{it}') = \sigma^2 I_N \quad (7)$$

$$Y_{it} = \alpha_i + \delta WY_{it} + X_{it}\beta + \varepsilon_{it}, E(\varepsilon_{it}) = 0, E(\varepsilon_{it}\varepsilon_{it}') = \sigma^2 I_N \quad (8)$$

Rassal etkili mekânsal hata modeli ve mekânsal gecikme modeli ise denklem 9 ve denklem 10'da gösterildiği gibidir:

$$Y_{it} = X_{it}\beta + \mu + \phi_{it}, \phi_{it} = \delta W\phi_{it} + \varepsilon_{it}, E(\varepsilon_{it}) = 0, E(\varepsilon_{it}\varepsilon_{it}') = \sigma^2 I_N \quad (9)$$

$$Y_{it} = \delta WY_{it} + X_{it}\beta + \mu + \varepsilon_{it}, E(\varepsilon_{it}) = 0, E(\varepsilon_{it}\varepsilon_{it}') = \sigma^2 I_N \quad (10)$$

Mekansal hata modelinde, hata yapısının özellikleri değişmektedir iken, mekânsal gecikme modelinde açıklayıcı değişken sayısı artmaktadır. Mekansal hata modelinde, δ mekânsal otokorelasyon katsayısı, mekânsal gecikme modelinde ise mekânsal otoregresif katsayı olarak adlandırılmaktadır (Elhorst, 2003, s.249).

5. MODEL VE VERİ SETİ

Bu çalışmanın amacı AB ülkeleri için dış ticaretin işsizlik üzerindeki etkisini mekânsal bağımlılık açısından açıklamaktır. Bu amaçla, 2000-2012 dönemine ait işsizlik ve dışa açıklık verileri kullanılmıştır. Ayrıca kontrol değişkenleri olarak işsizliği etkilediği düşünülen kişi başına GSYİH büyüme oranı, 15-64 yaş arasındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı, enflasyon oranı ve işgücüne katılım oranı değişkenleri alınmıştır.

Dış ticaretin işsizlik üzerindeki etkisini ölçmek için oluşturulan ekonometrik model denklem (29)'da gösterilmektedir:

$$u_{it} = \beta_0 + \beta_1 gdppc_{it} + \beta_2 inf_{it} + \beta_3 pop_{it} + \beta_4 tr_{it} + \beta_5 lpr_{it} + \varepsilon_{it} \quad (29)$$

Burada u_{it} işsizlik oranını, $gdppc_{it}$ kişi başına GSYİH büyüme oranını, π_{it} enflasyon oranını tr_{it} dışa açıklık oranını, pop_{it} 15-64 yaş arası nüfusun toplam nüfus içindeki

payını ve lpr_{it} işgücüne katılım oranını göstermektedir. Dışa açıklık oranı ihracat ile ithalat toplamının GSYİH'ye oranı olarak hesaplanmıştır.

Modelde kullanılan değişkenler iktisadi teoriye ve literatürde yapılan çalışmalara uygun olarak ve Dutt vd. (2009) yapmış oldukları çalışmadan hareket ederek oluşturulmuştur. Veriler Dünya Bankasının World Development Indications veri tabanından elde edilmiştir.

İşsizlik oranı: TÜİK tarafından yapılan tanıma göre işsizlik, referans dönemi içinde istihdam edilemeyen (kar karşılığı, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte 1 saat dahi çalışmayan ve böyle bir işle bağlantısı olmayan) kişilerden iş aramak için son bir ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve son 15 gün içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaşlardaki kişiler işsiz olarak adlandırılmaktadır (Özdemir vd.,2006: 68). ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü)'nun ölçütlerine göre, aktif işgücüne dahil olan, bir iş yapmaya uygun, aktif olarak iş arayanlar ve işi olmayanlar işsiz olarak kabul edilmektedir(Bozdağlıoğlu, 2008: 46). İşsizlik oranı, çalışma yeteneği ve isteğinde olan ancak çalışmayan bireylerin yüzdesidir. İşsizlik oranı işsizlerin sayısının işgücündeki sayıya oranı olarak ölçülmektedir (Colander, 2004: 55)

İşgücüne Katılım Oranı: Bir ülkede belirli bir anda, genel nüfusun işgücüne katılan oranına ya da bir başka ifadeyle, işgücü miktarının genel nüfus miktarına oranına işgücüne katılım oranı denilmektedir. İşgücüne katılım oranı, iktisaden aktif nüfusun çalışma çağındaki nüfusa oranıdır (Metin, 2003:2).

Ticari Açıklık Oranı: Ticari açıklık oranı modele küreselleşmenin bir ölçümü olarak konulmuştur ve ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ye oranı olarak hesaplanmıştır. Ricardocu görüşe göre dış ticaret işsizliği azaltırken, Hecksher-Ohlin karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre dış ticaret sadece söz konusu ülke emek yoğun bir yapıya sahipse işsizliği azaltacaktır. Emegın kıt olduğu ülkelerde dış ticaret işsizliği arttırabilecektir.

Kişi Başına GSYİH Büyüme Oranı: İşsizlik oranı ile ekonomik büyüme arasında negatif bir ilişki vardır. Ekonomik büyüme bir ekonomide üretilen mal ve hizmet miktarının zaman içinde artmasıdır. İktisadi büyüme reel GSYİH'nın zaman içinde sürekli artması anlamına gelmektedir. Bir ekonomide reel GSYİH artınca üretilen mal ve hizmet miktarı artar ve dolayısıyla çalıştırılan emek miktarı yükselir, işsizlik azalır (Ünsal, 2007: 13-14).

Enflasyon oranı: Makroekonomik ortamı kontrol etmek için modele enflasyon oranı değişkeni dahil edilmiştir.

Değişkenlere ait özet istatistikler Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablo 1'deki sonuçlar incelendiğinde, 2000-2012 dönemi için AB ülkelerinde ortalama işsizlik oranının

%8.81, ortalama işgücüne katılım oranının %59.06, kişi başına GSYİH büyümesinin ise %2.19 olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Değişkenlere Ait Özet İstatistikler

	İşsizlik	KBGSYİH	Enflasyon	LPR	Açıklık	Nüfus	Tarife
Ortalama	8.81479	2.191773	3.44939	59.0656	109.824	67.2551	2.35692
Medyan	7.80000	2.184722	2.66582	58.8000	95.3885	67.4357	2.35000
Maksimum	25.0000	14.97790	45.6665	85.9000	333.532	72.5656	3.98000
Minimum	1.80000	-17.5452	-4.47993	47.7000	48.0245	1.09769	1.53000
Std. Sapma	4.20632	4.090580	3.88702	7.06339	52.9638	5.38076	0.59817
Çarpıklık	1.12204	-0.68547	6.01567	1.68296	1.71968	-10.9019	1.18885
Basıklık	4.09721	5.911040	56.3439	7.28919	7.08260	134.389	4.86451
J-B	87.8776	145.8138	42113.7	418.650	401.331	249817	128.579
Olasılık	0.00000	0.000000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000	0.00000

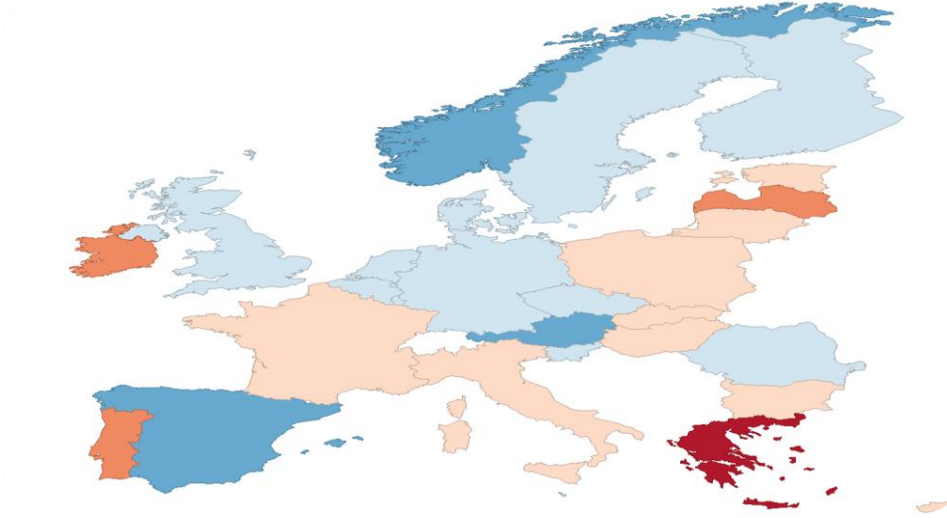
6. AMPİRİK SONUÇLAR

Tablo 2’de değişkenlere ait Levin, Lin ve Chu birim kök testi sonuçları yer almaktadır. Tablo 2 incelendiğinde tüm değişkenlerin 0.05 önem seviyesinde durağan oldukları görülmektedir.

Tablo 2: I(0) İçin Değişkenlere İlişkin Levin, Li Birim Kök Test Sonuçları

	Levin, Li & Chu
U	-2.37953***
Gdppc	-7.37629***
inf	-9.95903***
Pop	-8.68805***
Tr	-2.06652***
Lpr	-8.82365***

Not: *, ** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 önem seviyeleri için istatistiki olarak anlamlılığı göstermektedir. Gecikme sayısı Akaike Bilgi Kriteri (AIC)’ne göre belirlenmiştir.

Şekil 1: 2012 Yılı İçin AB'ne Üye Ülkelerde İşsizlik Oranları

Şekil 1 incelendiğinde, AB'ye üye ülkelerde işsizlik oranının kümelenme gösterdiği görülmektedir. Bu nedenle komşu bölgeler arasında mekânsal etkileşimin olduğundan şüphelenilmiştir. Ülkeler arasında mekan etkisi varsa, bu etki dikkate alınmadığı takdirde tahminler sapmalı ve tutarsız olarak elde edilecektir. Mekansal bağımlılığı analize dahil etmek için ağırlık matrisi oluşturulmaktadır. Çalışmada ağırlık matrisi, sınır komşuluğuna dayalı olarak oluşturulmuştur. Modelde mekânsal etki olup olmadığı LM testi ile belirlenmeye çalışılmıştır. LM_{error} ve LM_{lag} testleri EKK artıklarına dayalı olarak oluşturulan bit testtir ve boş hipotez altında çalışmaktadır. Bu testlere ilişkin sıfır hipotezleri mekânsal otokorelasyon olmadığını söylemektedir. LM_{error} ve LM_{lag} testleri birbirlerinin alternatifine karşı güce sahiptirler. Bu nedenle LM_{error} ve LM_{lag} testlerine ilişkin sıfır hipotezleri aynı anda reddediliyorsa, bu testlerin dirençli versiyonlarına bakılmaktadır. Bu testlere ilişkin sonuçlar Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3'deki sonuçlar incelendiğinde, LM_{error} ve LM_{lag} testlerine ilişkin sıfır hipotezleri 0.05 önem seviyesinde istatistiki olarak reddedilmektedir. Bu nedenle bu testlerin dirençli versiyonlarına bakılmıştır. Sonuç olarak, komşu bölgeler arasında mekânsal etkinin varlığı görülmektedir ve en uygun modelin 0.10 önem seviyesi için mekânsal gecikme modeli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3: Mekansal Korelasyonun Tespitine Yönelik Test Sonuçları

LM_mekansal gecikme	22.73357 ^{***}
Dirençli LM_mekansal gecikme	3.0402 [*]
LM_mekansal hata	20.5183 ^{***}
Dirençli LM_mekansal hata	0.8228

Not: *,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 önem seviyeleri için istatistiki olarak anlamlılığı göstermektedir.

Modelde mekan etkisinin varlığının bulunmasından sonra uygun panel veri modelinin belirlenmesi amacıyla ilk önce pooled model ile sabit etki modeli arasında karar verilmesi için LR testi uygulanmıştır ve test istatistiği değeri 360.6583 olarak bulunmuştur. Buna göre 0.05 önem seviyesinde sıfır hipotezi reddedilmektedir. Birim etkilerin önemli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Daha sonra rassal etkiler modeli ile sabit etkiler modeli arasında karar vermek amacıyla Hausman testi uygulanmıştır. Eğer gözlenemeyen etki açıklayıcı değişkenler ile ilişkisizse rassal etkiler tahmincisi sabit etkiler tahmincisinden daha etkindir ve bundan dolayı rassal etkiler modelinin kullanılması tercih edilmektedir. Hausman testinde sıfır hipotezi gözlenemeyen etkinin açıklayıcı değişkenler ile ilişkisiz olmasıdır. Yapılan Hausman test sonucu istatistik değeri -240.1594 olarak elde edilmiştir. Buna göre 0.05 önem seviyesinde rassal etkiler modelinin geçerli olduğunu söyleyen sıfır hipotezi reddedilmektedir. Dolayısıyla, uygulanacak mekânsal panel veri modeli sabit etkili mekânsal gecikme modelidir.

Tablo 4’de Model 1, Model 2 ve Model 3’e ait tahmin sonuçları gösterilmektedir. Model 1, Model 2 ve Model 3 sırasıyla, mekan etkisinin dikkate alınmadığı ve mekan etkisinin dikkate alındığı sabit etkiler modelini ile EKK modelini ifade etmektedir. Model 1 ve Model 2 karşılaştırıldığında, komşu bölgeler arasındaki mekânsal bağımlılığın dikkate alınmaması dış ticaret değişkeninin katsayısını negatiften pozitif çevirmiştir. Ayrıca katsayılar da sapmalı olarak elde edilmiştir. Ayrıca katsayıların anlamlılık düzeyinde de azalış görülmektedir. Dolayısıyla mekan etkisinin dikkate alınmaması durumunda katsayılar sapmalı ve tutarsız olarak elde edilmektedir.

Model 2’ye ait sonuçlar incelendiğinde, komşu bölgelerdeki ortalama işsizlik oranı arttıkça bölgedeki işsizlik oranının da arttığı görülmektedir ve bu katsayı 0.05 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamıdır. Dolayısıyla, komşu bölgelerdeki ortalama işsizlik oranı kendi bölgemizdeki işsizlik oranını anlamlı olarak etkilemektedir. Dışa açıklık değişkeninin katsayısı ise negatif ve 0.05 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlıdır. Bu sonuç, dış ticaretin işsizliği azalttığı yönündeki Ricardocu görüş ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca, enflasyon oranının katsayısı da pozitif ve 0.05 önem seviyesinde istatistiki olarak elde edilmiştir. Bu sonuç, stagflasyon olgusunun varlığına işaret etmektedir.

Tablo 4 Model Tahmin Sonuçları

Bağımlı işsizlik	Değişken:			
		Model 1	Model 2	Model 3
Gdppc		-0.073901***	0.006248	-0.062328
Pop		0.002715	-0.013619	0.059469
Lpr		0.237424***	0.221501**	-0.091684***
Tr		0.011442*	-0.736484***	0.297256***
İnf		-0.119390***	0.341653***	-0.148989***
Tariff		-0.737908	0.101636**	-0.121727**
W*dep.var.			0.301960***	

Not: *,** ve *** sırasıyla %10, %5 ve %1 önem seviyeleri için istatistikî olarak anlamlılığı göstermektedir.

SONUÇ

Literatürde dış ticaret ile işsizlik arasındaki ilişki inceleyen farklı görüşlere sahip çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları dış ticaretin işsizliği arttırdığını savunurken, bir kısmı ise bunun tam tersi görüşe sahiptir. Ayrıca dış ticaretin işsizlik üzerinde etkili olmadığını söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır.

Bu çalışmada, dış ticaret ile işsizlik arasındaki ilişki Ricordocu görüş açısından ele alınmıştır. Eğer dış ticaret nispi teknolojik farklılıklara dayanan Ricardo karşılaştırmalı üstünlük teorisine göre yapılıyorsa, ticari serbestleşme işsizliği azaltacaktır.

Çalışmada, dış ticaretin ülkelerin işsizlik oranı üzerindeki etkisi 2000-2012 dönemine ait veriler kullanılarak AB'ye üye 26 ülke için incelenmiştir. Analize komşu bölgeler arasındaki mekânsal etkileşim de dahil edilmiştir. Tahmin edilen sabit etkili mekânsal gecikmeli panel veri modeli sonuçlarından hareketle, ülkelerin dışa açıklık oranı arttıkça işsizliğin azaldığı görülmektedir. Bu sonuç, Dutt v.d. (2009) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen sonuç ile benzerlik göstermektedir ve dış ticaretin işsizliği azalttığı yönündeki Ricardocu görüşü desteklemektedir. Aynı zamanda, bölgeler arasına mekânsal bağımlılık olduğu, komşu bölgelerdeki ortalama işsizlik oranının bölgenin işsizlik oranını arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, enflasyon oranındaki artışın işsizliği arttırdığı görülmüş ve bu sonuç stagflasyon olgusunun işareti olarak kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Anselin, Luc (1987). *Spatial Econometrics: Methods and Models*. Kluwer Academic Publishers, London.
- Bozdağlıoğlu, Y. U. (2008). Türkiye’de İşsizliğin Özelliği ve İşsizlikle Mücadele Yolları. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Colander, D. C. (2004). *Macroeconomics*. Boston, Mass: McGraw-Hill/Irwin.
- Çımrın, Füsün Kökalan (2009). Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, sayı: 23
- Davidson, C., Matusz, S. (2004). *International Trade and Labor Markets: Theory, Evidence, and Policy Implications*. W.E. Upjohn Institute, Kalamazoo, MI.
- DPT (1995). *Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Bütünleşmeler Alt Komisyon Raporu*. Yayın No: DPT: 2375, ÖİK 440.
- Dutt, P. ve diğerleri(2009). *International Trade and Unemployment: Theory and Cross-National Evidence*. *Journal of International Economics* 78 (2009), s. 32-44.
- Eckel, C. (2003). Labor Market Adjustments to Globalization: Unemployment Versus Relative Wages. *North American Journal of Economics and Finance* 14, s. 173-188.
- Elhorst, Paul (2003). Specification and Estimation of Spatial Panel Data Models. *International Regional Science Review*, sayı: 26.
- Felbermayr, G. and others.(2011). Globalization and Labor Market Outcomes: Wage Bargaining, Search Frictions and Firm Heterogeneity. *Journal of Economic Theory* 146, s.39-73.
- Florax, R. ve Vlist, A. (2003). Spatial Econometric Data Analysis: Moving Beyond Traditional Models. *International Regional Science Review*, sayı: 26.
- Frexedas ve diğerleri (2005). Financial Contagion Between Economies: An Exploratory Spatial Analysis. *Estudios de Economia Aplicada*, sayı: Aplicada, sayı:23.
- Gabriel, A. ve Adele, A.M. (2010). Empirical Analysis of the Impact of Globalization on Labor Force Utilization: Evidence From Nigeria. *African Economic and Business Review*, Vol:8, No:1.
- Globalization and Labor Markets. *International Review of Economics and Finance* 23 (2012), s.1-4. www.elsevier.com/locate/iref.
- Harms, P. and Hefeker, C. (2003). Globalization and Unemployment: The Role of International Diversification. *Economics Letters* 78, s. 281-286.
- Hasan, R. ve diğerleri (2012). Trade Liberalization and Unemployment: Theory and Evidence From India. *Journal of Development Economics* 97, s.269-280.

- Meidani, A. ve Zahibi, M. (2012). *The Dynamic Effect of Globalization on Unemployment Rate in Iran: A In-Contegration Analysis*. International Business Research Vol:5 No:1, s. 120-127.
- Metin, B. (2003). *Türkiye’de İşgücü Piyasasının Genel Görünümüne İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Kamu-İş.
- Mohamed, G. ve Motinga, D. (2002). *The Impact of Globalization on The Labor Market: The Case of Namibia*. Trade and Industrial Policy Strategies 2002 Annual Forum.
- Özdemir, S. ; Ersöz, Y. ; Sarioğlu, İ. (2006). *İşsizlik Sorunun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Pissarides, C. (2000). *Equilibrium Unemployment Theory*. 2nd edition. MIT Press, Cambridge, MA.
- Potrafke, N. (2013). *Globalization and Labor Market Institutions: International Emperical Evidence*. Journalof Comparative Economics 41, s. 829-842.
- Ranjan, Priya (2012). *Trade Liberalization, Unemployment, and Inequality With Endogenous Job Destruction*, International Review of Economics and Finance, sayı: 23.
- Rodrik, Dani (2011). *Akıllı Küreselleşme*. Efil Kitabevi.
- Saatçioğlu, C. ve Gövdere, B. (2001). *Küreselleşme, Teknoloji ve Ticaret İle İşsizlik Arasındaki İlişkiye Eleştirel Bir Yaklaşım*. İktisat Dergisi, sayı: 46.
- Seyidoğlu, Halil (1999). *Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama*. 13. Baskı.
- Sheng, Y. ve Xu, Xinpeng (2010). *Trade Theorems With Search Unemployment*. Working Papers in Economics, sayı: 525.
- Soomro, R.H. ve diğerleri (2012). *Impact of Economic Globalization on Unemployment: Global and National Perspective*. Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business. Vol 3, No 12, s. 605-616.
- Stiglitz, J. (2004). *Globalization and Growth in Emerging Markets*. Journalof Policy Modeling 26, s. 465-484.
- Şen, Ali (2005). *Washington Konsensüs ve Gelişmekte Olan Ülkeler Sorunları: Eleştirel Bir Değerlendirme*. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF dergisi, sayı:2.
- Tobler, W. (1979). *Cellular Geography*. Philosophy in Geography, Dordrecht Reidel.
- Ullah ve Giles (1998). *Handbook of Applied Economic Statistics*. Marcel Dekker, New York.
- Wilpert, B.(2009). *Impact of Globalization on Human Work*. Safety Sciences 47, s.727-73